

Columns: Korczak Bulletin 2017

Column Domkoppen (februari 2017)

"Wat zal er van hem worden als hij groot is? vragen we ons verontrust af. We willen graag dat onze kinderen betere mensen worden dan wijzelf. We dromen van de volmaakte mens van de toekomst. We moeten waakzaam zijn, onszelf op deze leugen betrappen en ons in volzinnen gehuld egoïsme blootleggen....."

We staan kinderen niet toe ons te kritiseren en aan zelfcontrole doen we niet.....

De opvoeder eigent zich gewillig het privilege van volwassenen toe: om niet over zichzelf maar over kinderen te waken, niet zijn eigen misstappen, maar die van kinderen te registreren."

(UIT: J. Korczak, Het recht van het kind op respect, Amsterdam 2004)

In de opvoeding geldt nog altijd het idee, dat wij als volwassenen kinderen moeten leren hoe zij zich moeten gedragen. Dat zij zelf beslist nog niet in staat zijn om goed en kwaad te onderscheiden, om de juiste afwegingen te maken of risico's te overzien. Met in ons achterhoofd de illusie dat wij dat als volwassenen allemaal wel zouden kunnen.

Ik moet regelmatig aan deze teksten van Korczak denken nu ik zie hoe de nieuwe president van Amerika zich manifesteert en hoe sommige Nederlandse politici allerlei vreemde (om niet te zeggen: domme) uitspraken de wereld in slingeren.

"Het kind is niet dom, onder kinderen bevinden zich niet meer domkoppen dan onder volwassenen", schrijft Korczak elders. Ja, helaas, er bevinden zich onder volwassenen ook nogal wat domkoppen; en dat is door hun opvoeding beslist niet over gegaan. Nee, misschien is dat wel versterkt door wat men 'opvoeding' noemt. Juist doordat volwassenen jou als domkop hebben behandeld, ben je nog meer domkop geworden dan je misschien al was. We kennen immers the self fulfilling prophecy!

Maar zo causaal zullen dit soort verbanden nou ook weer niet zijn?

Nee, Korczak geeft ons een ander mensbeeld waarin kinderen en volwassenen gelijkwaardige mensen zijn, mensen die zo nu en dan domme dingen doen en een andere keer juist weer heel mooie dingen kunnen doen. Dat heeft niet veel met leeftijd te maken, maar vooral met mens-zijn. Mensen die elkaar mogen aanspreken op hun gedrag, die elkaar waarderen om wie ze zijn, moslim, christen of atheïst, uit Afrika of Europa. Mensen die afhankelijk zijn van elkaar en van elkaars barmhartigheid.

"Het kind is met verstand uitgerust, het weet wat het nodig heeft, het kent de moeilijkheden en hindernissen in zijn leven. Het vraagt niet om een despotisch bevel, opgelegde discipline en wantrouwige controles, maar wat het nodig heeft zijn: tactvolle aanpak, vertrouwen in zijn ervaringen, samenwerking en samen-leven", schrijft Korczak.

Misschien is het voor Trump en al zijn Nederlandse equivalenten wel verstandig om in gesprek te gaan met kinderen om wat feedback te ontvangen op zijn en hun (soms domme) gedrag. Dan kunnen de kinderen een poosje niet hun eigen, maar de misstappen van deze volwassenen registreren. En vervolgens kan er daarna eens rustig met elkaar over gesproken worden, zoals dat in Kinderraden gebeurt. Voor de wereld zou dit een verademing kunnen zijn .....
En daarna mag Trump natuurlijk wel een enthousiaste tweet de lucht in sturen!

Column: Hun wereld ontdekken april 2017

"Kinderen de mogelijkheid garanderen om hun geest harmonieus te ontwikkelen, alle verborgen krachten volledig te benutten, ze op te voeden in eerbied voor het goede, het schone en vrijheid....

Naïeveling! Probeer het maar! De maatschappij heeft jou een kleine wildebras gegeven, die je moet temmen, netjes moet opvoeden, plooibaar moet maken - en wacht. De staat wacht, de kerk en de toekomstige broodheer wachten"

(UIT: J. Korczak, De Republiek der kinderen, Ned. vertaling door R. Görtzen, SWP Amsterdam 2012)

Janusz Korczak schreef dit zo'n 90 jaar geleden. Natuurlijk hebben leraren het beste met kinderen voor, maar de wereld is weerbarstiger dan wij wensen.

Ook nu hebben we hoge idealen in ons onderwijs. Lees alle visie-documenten van de scholen er maar op na. Maar uiteindelijk gaat het er toch gewoon om dat je kinderen zodanig voorbereid dat ze in deze maatschappij hun weg kunnen vinden en vooral van nut kunnen zijn.

We spreken weliswaar over "ont-wikkeling" maar in de praktijk wikkelen we onze kinderen vooral in! In het format van onze cultuur.

Dat gebeurt in iedere samenleving. Of kinderen nu op school zitten in Noord Korea, China, Uganda of in Nederland, overal dienen zij zich aan te passen aan de heersende cultuur, al of niet met IKEA. Dat doen zij dan ook meestal zonder al te veel protest, want ze denken dat het zo hoort. Zij komen in een wereld die nog van alles kan blijken te zijn. !

Op school geven we wereldverkenning, soms onderverdeeld in aparte zaakvakken. Een onderverdeling in geschiedenis, aardrijkskunde, biologie, natuurkunde, science die wij in de loop van jaren hebben gemaakt en die handig bleek te zijn. Waarschijnlijk delen ze een aantal zaken in Uganda weer anders in, omdat ze dat daar handig vinden.

Jonge kinderen verkennen de wereld natuurlijk op een andere manier. Zij hebben onze formats nog niet in hun hoofd, hebben geen idee wat nuttig is, waar je later iets aan hebt. Ze zijn gewoon razend nieuwsgierig, soms zelfs geobsedeerd door mieren die krioelen in een hoop... Zij willen weten, zij willen ontdekken.

Als ze dat niet meer willen, zijn ze wellicht al te veel in ons format geduwd! Betekenisvol leren is: zoeken naar wat betekenis heeft voor kinderen in hun eigen bestaan. Daarom formuleerde Korczak als één belangrijk kinderrecht: "Het kind heeft recht op de dag van vandaag". Wanneer het lukt om in ons onderwijs de wereld van het kind voorrang te geven boven onze volwassen formats, zal het zich sterk kunnen ontwikkelen. Maar wordt het dan wel goed voorbereid op later? Jazeker, zegt Korczak, als het kind vandaag tot zijn recht komt zal het later vele vruchten dragen! Het is daarom zaak dat iedere leraar vooral hùn wereld ontdekt!

(Arie de Bruin)

Column

Wat wil jij later worden?

juli 2017

“Kinderen zijn toekomstige mensen, zegt men. Zij zijn pas in wording, ze bestaan eigenlijk nog niet helemaal, ze horen er voorlopig nog niet bij...”

Wat bedoelt men daar toch mee? Wij kinderen: leven wij dan niet, voelen wij dan niet, lijden wij dan niet, net als volwassenen? En de kinderjaren: zijn die dan geen deel van het echte leven, gewoon van iedereen? Waarom willen ze ons laten wachten, en waarom?” (UIT: J. Korczak, Als ik weer klein ben)

“Het leven maakt van dromen werkelijkheid; uit honderd dromen van de jonge mens ontstaat één standbeeld van de werkelijkheid”

(UIT: J. Korczak, Hoe houd je van een kind?)

De toekomst, wat weten wij er eigenlijk van? Hoe zal die er uit zien, wat heb je dan nodig? Wie zegt, dat wij dan nog leven en deel zullen uitmaken van die toekomst?

In de opvoeding draait een groot deel van de activiteiten om later. Het hele onderwijs staat in het teken van “later als je groot bent”. Voortdurend geven we kinderen de suggestie dat hun bestaan er nu nog niet toe doet, dat ze vooral heel goed hun best moeten doen zodat ze later iets kunnen worden. We doen weliswaar verwoede pogingen om het huidige bestaan van een kind zo aangenaam mogelijk te maken: we creëren een kindvriendelijke omgeving, een rijke aan de samenleving? Nee, het moet niet door ons ontwikkeld worden, het ontwikkelt zichzelf. leeromgeving, we zeggen dat het kind centraal staat en we sluiten aan bij hun behoeften en belevingswereld. Maar dat alles neemt niet weg dat wij hun huidige bestaan toch eigenlijk onder de maat vinden, het is nog maar kinderspel. Wil je serieus genomen worden, dan moet je dat kinderlijke afleren.

De zin van het leven zit niet in een duistere toekomst, maar vooral in het hier en nu. In de opvoeding offeren we soms het geluk en de zin van het bestaan op aan een vage zingeving in een vage toekomst. “Waar leren we dit voor, meester?” “Ja, dat heb je nodig voor later....” ... terwijl de meester beslist niet kan overzien of je dit later inderdaad nodig zult hebben.

Moeten kinderen dan niet ontwikkeld worden zodat zij later zelfstandig kunnen deelnemen

Wanneer de opvoeder er in slaagt het leven hier en nu zin te geven, zal het kind zichzelf kunnen ontwikkelen. Een kind in groep 3 leert geen lezen omdat het later zo noodzakelijk is voor zijn carrière, het leert lezen omdat het nu zelf in een boek kan duiken, zelf een verhaal kan lezen... en een heel klein briefje aan oma kan schrijven, omdat het kan dromen. En dat dit ook voor later handig is, is mooi meegenomen, maar dit is niet het doel!

Terwijl kinderen in het hier en nu floreren, zullen zij dromen over de toekomst, waarin ze nóg serieuzer genomen worden. Later als ik brandweerman ben, juffrouw, directeur, piloot, dokter, automonteur, voetballer. Hoe realistisch zijn die dromen?

Als je in een z.g. achterstandswijk op school zit moet je het toch niet al te hoog in je bol hebben. En als je dan ook nog met een enorme taalachterstand instroomt, zorgen de toetsresultaten wel dat je met beide benen op de grond komt. Maar... stel dat je als Marokkaans jongetje van tien droomt dat je later burgemeester wil worden van een grote stad?

Dat kan!!! Dat kan écht!!!

Gelukkig hebben al die Marokkaanse, Turkse, Ghanese, Kaapverdiaanse, Roemeense en Antilliaanse kinderen die in Rotterdam op school zitten het levende bewijs bij de hand! Ik hoop dat Ahmed Aboutaleb vaak op de z.g. achterstandsscholen te vinden zal zijn om aan al die kinderen te laten zien dat denken in achterstanden onzin is en dat het leven van jouw dromen ook jouw werkelijkheid kan maken!

Arie de Bruin

Column: Werkdruk (oktober 2017)

Zou Korczak wel eens werkdruk gevoeld hebben, vraag ik me af? Hij werkte dag in dag uit, aan één stuk door. Overdag had hij eerst de organisatie van het weeshuis, daarna zijn artsenpraktijk, gaf hij colleges en als hij thuis kwam (zijn thuis was het weeshuis) wilden alle kinderen aandacht en moest hij ook niet vergeten de begeleiders aandacht te geven en te ondersteunen. Als iedereen sliep, ging hij nog een poosje schrijven. Daar hebben we vele mooie boeken en artikelen van zijn hand aan over gehouden.

En nu klagen veel leraren over werkdruk...? Er is één groot verschil: Korczak koos dit zelf, hij bepaalde zelf wat hij belangrijk vond en waar hij al zijn energie in wilde steken. Hij had een ideaal, hij wilde een betere wereld voor 'zijn' kinderen.

Die werkdruk van leraren in onze tijd heeft niets te maken met de hoeveelheid werk. Elke leraar wil het best druk hebben, als hij maar zelf (of samen met zijn collega's) kan uitmaken waar hij zich druk om maakt. Jazeker, om kinderen! Niet om het invullen van allerlei bureaucratische formulieren, computerprogramma's, groepsplannen en overbodige strategische beleidsstukken die in de bureaulade verdwijnen. Want ook elke leraar heeft een ideaal, maar daar komt hij niet meer aan toe.

Zou die werkdruk nou werkelijk afnemen als er een half miljard extra wordt uitgetrokken voor het basisonderwijs? "Er komt extra geld voor meer handen in de klas, meer conciërges, klassenassistentes en remedial teachers", aldus een blij gestemde Rinda den Besten, de voorzitter van de PO-raad. Dat is mooi, maar ik denk dat het de echte werkdruk niet minder zal maken; wellicht zal die in de komende periode alleen nog maar toenemen.

Waarom? Omdat leerkrachten in onze tijd worden opgezadeld met een onmogelijk verwachtingspatroon. De maatschappij denkt: Jij hebt als leerkracht de sleutel in handen voor de prestaties en het succes van elk kind, dus als jij nou maar alles strikt bijhoudt en goed je best doet, dan kan elk kind slagen in het leven! Jij moet niet alleen zorgen voor een rijke leeromgeving, pedagogische tact, het aanbieden van de juiste leerstof, maar je moet dit ook allemaal bijhouden in je computer. Dagelijks noteren wat je precies hebt gedaan, welk kind nog wat extra's nodig heeft, toetsen afnemen en al die toetsresultaten invoeren in het databestand, al die resultaten analyseren en vergelijken en op grond daarvan weer goed uitdenken wat je morgen zult gaan doen of volgende week, welke taken je voor al die specifieke prinsjes en prinsesjes nu weer zult aanbieden, handelingsplannen maken voor steeds meer bijzondere kinderen, ... en zo kan ik nog wel even doorgaan. Bovendien moet je je regelmatig verantwoorden aan de hand van al die documenten en met name de toetsresultaten.

Dit zal niet veranderen als er meer handen in de klas komen, klassenassistenten en remedial teachers. Ook die mensen zullen nog meer lijsten in moeten vullen, plannen schrijven en een grote hoeveelheid dagelijkse administratie. Ja, dat mag na schooltijd, want jullie schoolbestuur heeft verzonnen dat iedere leerkracht dagelijks minstens tot 17.30 uur op school moet blijven, of hij nou zinnig werk te doen heeft op dat moment of niet. Terwijl je thuis eerst nog moet koken en pas daarna met je stapel correctiewerk van je eigen klas aan de gang kunt gaan, tot laat in de avond... en daarna eigenlijk nog een mooi verhaal voor de kinderen van je klas wilt schrijven...

Om de werkdruk echt te veranderen, zullen we anders tegen dit beroep aan moeten kijken, we zullen vertrouwen moeten hebben in de idealen en de professionaliteit van de leerkracht. Hij hoeft niet alles bij te houden, hij weet donders goed wat hij doet en wat elk kind nodig heeft. Dat hoeft hij niet dagelijks op te schrijven en in ellenlange databestanden vast te leggen. Natuurlijk is het niet verkeerd om zo nu en dan wat vast te leggen; maar die hoeveelheid kan met zeker negentig procent worden terug gedrongen als we inzien dat dit alles beslist niet ten goede van de ontwikkeling van kinderen komt. Dat kind heeft dagelijks iemand nodig die tijd voor hem heeft, die naar hem luistert, hem helpt als dat nodig is. Iemand die beseft dat alles wat je aandacht geeft zal groeien. Dus: geef die overbodige administratie minder aandacht en het kind meer!

Arie de Bruin

Column: Het uniform van kinderlijkheid december 2017

"Wij hebben kinderen het uniform van kinderlijkheid aangetrokken en we geloven dat ze van ons houden, ons respecteren en vertrouwen, dat ze onschuldig, lichtgelovig en dankbaar zijn. Perfect spelen wij de rol van belangeloos verzorger; we zijn ontroerd als we denken aan de offers die wij gebracht hebben en men kan wel zeggen dat we er voorlopig wel bij varen." (UIT: Janusz Korczak, Hoe houd je van een kind, Amsterdam 1986)

Op scherpe wijze fileert Korczak het beeld van kinderen dat volwassenen er graag op na houden: onschuldige, kwetsbare wezentjes, engelachtige gezichtjes, ach.... zielig. Waarom denken wij zo over kinderen? Omdat we er voorlopig wel bij varen, zegt Korczak. Het geeft ons macht, het geeft ons het recht om hen afhankelijk van ons te maken en het geeft ons de mogelijkheid in het voordeel van volwassenen te beslissen als het zo uitkomt. En die kinderen moeten dan vooral dankbaar zijn, wij offeren ons immers belangeloos voor hen op!

Je zou denken dat Korczak zelf toch wel enig recht van spreken had. Hij trouwde niet, ging bij al die kinderen in het weeshuis wonen, stond 24 uur per dag voor hen klaar en offerde zich inderdaad voor hen op, ging met hen mee de trein in en begeleidde hen tot in de dood. Juist hij durft dit toch aan de kaak te stellen. Doe je dat allemaal nou werkelijk voor die kinderen of is het puur narcisme, komt het je wel goed uit en streelt het je eigen ego? Heb je het beste met hen voor, of gaat het meer om het beste voor jezelf?

Dat uniform van kinderlijkheid klopt namelijk niet! Kinderen zijn weliswaar kwetsbaar en in veel gevallen afhankelijk, maar wij zijn dat ook. Kinderen zijn volwaardige mensen, hebben rechten en plichten, zij zullen net als volwassenen voortdurend het gevecht tussen goed en kwaad in zichzelf moeten leveren. Ze zijn niet onschuldig en lichtgelovig. Natuurlijk hebben ze jou nodig om hen te

steunen bij dit gevecht, maar dat is wederzijds. Jij hebt hen ook nodig als steun in jouw leven. Maar denk niet dat jij als volwassene het kind wel eens even zal leren hoe dat moet. Dan zegt Korczak:

"Laat een kind zondigen. Laten we niet proberen om alles te voorkomen, bij elke aarzeling onmiddellijk de juiste weg te wijzen, bij elk gevaar te hulp te snellen. Laten we eraan denken dat wij op ogenblikken van hevige strijd misschien niet aanwezig kunnen zijn. Laat het zondigen. Als de nog zwakke wil tegen de hartstocht vecht, laat hem dan in deze strijd gerust eens een nederlaag lijden. Laten we eraan denken dat de morele weerstand van een kind moet worden getraind en moet groeien in schermutselingen met zijn eigen geweten." (UIT: Janusz Korczak, Hoe houd je van een kind, Amsterdam 1986)

Wij vinden bepaalde kinderen lastig omdat zij niet aan ons beeld voldoen; zij weigeren dat uniform aan te trekken. Waarom vinden wij dat zo lastig? Omdat het onze eigen rust verstoort. Met Kerst wordt het beeld van dat onschuldige lieve kind in onze verhalen nog eens extra versterkt. Maar volgens mij was Jezus ook een lastig kind; hij weigerde al op jonge leeftijd bij zijn vader en moeder te blijven en ging als twaalfjarige volop in discussie met gezaghebbende volwassenen. Hij weigerde het uniform van kinderlijkheid te dragen, zoals hij trouwens later ook weigerde het uniform van de volwassenheid aan te trekken en dat kostte hem de kop. Kinderen doen een beroep op ons: behandel mij met respect, ik ben een volwaardig mens! Op deze wijze over kinderen denken is lastig, het verstoort onze rust...
(Arie de Bruin)